

43,5 x 72 cm.

Aelbert Cuyp, Koeien aan de waterkant

door J. OFFERHAUS

Een belangrijke aanvulling van het beeld van het 17e eeuwse landschap in het Rijksmuseum is een schilderij van Aelbert Cuyp: 'Koeien aan de waterkant'.

Aan de oeverkant van een rivier staan op een vooruitstekend stuk grasland vijf koeien, stug en dicht tegen elkaar aangedrongen. Voor deze groep staat een koe in het water, al even bewegingloos, terwijl een ander zich heeft losgemaakt uit de groep, en de kop omlaaggestoken, water opslurpt. Daarboven een lucht zwaar van wolken, waardoor het zonlicht valt, dat zo'n belangrijke rol speelt in het schilderij. Het weerspiegelt in het water, verwarmt de koeien, doorspeelt het hele landschap.

We kunnen ons afvragen of we eigenlijk wel een landschapstuk voor ons hebben. Is het niet veel eerder een dierstuk. Van het landschap is slechts weinig te zien; lucht, wat water en lage bosjes. Maar ook de koeien vormen geen zelfstandige inhoud van het schilderij. Zij spreken in hun harde vormen slechts in het ritme van licht en donker. We hebben te maken met een klein onderdeel van een rivierlandschap dat door groepering en lichtval van het ogenblik gekozen is. Een gegeven dat we 'pittoresk' zouden kunnen noemen. Het woord pittoresk, dat zoveel door de romantici gebruikt is kunnen we inderdaad ook voor Cuyp gebruiken. Juist in de tijd, dat de nieuwe natuurbeleving, vooral in Engeland en later ook op het vasteland van Europa doorbrak, heeft immers Cuyp zijn grote waardering gekregen. Het nieuwe schilderij in het Rijksmuseum laat goed begrijpen dat er een grote affiniteit bestaat heeft tussen deze kunstenaar en de landschapschilders van de romantiek. Al in de 18e eeuw antwoordt de engelse landschapschilder R. Wilson (1714-1782) op de vraag wie hij de grootste landschapschilder vindt; 'Claude for air and Gaspard for composition and sentiment. . . But there are two painters whose merit the world does not yet know, who will not fail thereafter to be highly valued, Cuyp and Mompers.'

Van 1740 af worden schilderijen van Cuyp in Engeland ingevoerd, waar ook dit schilderij vandaan komt. De profetische woorden van Wilson worden bewaardheid in de 19e eeuw door een ware rage van de verzamelaars, vooral in Engeland, om een Cuyp te bezitten. Waagen schrijft in zijn 'Art treasures in England' van 1854, dat Cuyp, voor vijftig jaar nog weinig bekend, nu tot één van de meest gewaardeerde schilders behoort.

Cuyp is nog steeds één van onze meest bekende landschapschilders, die slecht in onze collecties is vertegenwoordigd. Het nieuwe stuk heeft een klein deel van deze lacune opgevuld, maar brengt deze terzelfder tijd nog eens in herinnering. De verzamelaar Desenfans, wiens collectie in 'Dulwich College' hangt, heeft ons het verhaal nagelaten hoe Cuyp in Engeland werd geïntroduceerd. Het was de zwitserse horlogemaker Grand Jean uit Londen, die omstreeks 1740 in ruil voor engelse horloges en scharen, uit Holland 10 à 12 Cuyp's mee terugbracht. Toen deze ruil een succes bleek te zijn ging Grand Jean meerdere keren horloges voor schilderijen ruilen. De engelse klokken sierden nu de voorname huizen in Nederland. De hollanders ontdekten echter te laat dat deze ruil een onherstelbaar verlies betekende.